

รณรงค์ ลดมลพิษทางดิน

รุ่งนภา ศิริรักษ์
กรมพัฒนาที่ดิน

บทนำ/สภาพการณ์ปัจจุบัน

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกาศเจตนารมณ์ขับเคลื่อน “งานวันดินโลก” อย่างเป็นทางการ ควบคู่มุ่งแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การขับเคลื่อนงานวันดินโลก ปี 2561 (World Soil Day) โดยกรมพัฒนาที่ดิน นับตั้งแต่มีการประกาศรับรองวันดินโลก 5 ธันวาคม เมื่อปี 2557 เป็นต้นมา โดยกลุ่มสมัชชาความร่วมมือทรัพยากรดินโลก หรือ Global Soil Partnership : GSP ได้จัดกิจกรรมวันดินโลกเป็นประจำทุกปี เพื่อให้เป็นวาระสำคัญในการสื่อความสำคัญของทรัพยากรดินให้เป็นที่รับทราบในวงกว้าง โดยประเทศสมาชิกกว่า 200 ประเทศ จะร่วมกันจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองวันดินโลกพร้อมกัน และจะกำหนดหัวข้อหลักการจัดงานแต่ละปี โดยคัดเลือกประเด็นสำคัญที่ต้องการผลักดันให้เกิดข้อสรุป หรือผลกระทบ เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของโลก และประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จะมีกิจกรรมรณรงค์เพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรดินในวันดินโลก 5 ธันวาคม

สำหรับปี 2561 จะเป็นการจัดงานวันดินโลก ครั้งที่ 7 และ GSP ได้กำหนดหัวข้อ “Be the Solution to Soil Pollution” เน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมขององค์กรและบุคคลในการแก้ปัญหามลพิษทางดิน

ซึ่งจะส่งผลถึงความมั่นคงและปลอดภัยทางอาหารเพื่อให้ตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป้าหมายที่ 2 การขจัดความอดอยากและหิวโหย หรือ Zero Hunger ให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2573

ประเด็นความรู้/ประสบการณ์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม

จากการฝึกอบรมหลักสูตรเรื่องทักษะทางดิจิทัล (Digital literacy) การสร้างสรรค์งาน นวัตกรรม (Innovation) และการประสานการทำงานร่วมกัน (Collaboration) ได้เรียนรู้และกรณีศึกษาต่าง ๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ เป็นเครื่องมือช่วยการสร้างเครือข่าย การสื่อสารทำความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ทั้งการสื่อสารในองค์กร ระหว่างองค์กร และสื่อสารเพื่อรายงานความก้าวหน้าและการสร้างความเข้าใจต่อสาธารณะ ในการขับเคลื่อนวาระความสำคัญของทรัพยากรดิน งานวันดินโลก ปี 2561 ในหัวข้อ “Be the Solution to Soil Pollution” การแก้ไขมลพิษทางดินนี้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนผ่านคณะกรรมการวันดินโลก กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรฯ บูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา ชุมชน เกษตรกร เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับวันดินโลก และสร้างความตระหนักเรื่องความสำคัญของทรัพยากรดิน โดยมีแผนการดำเนินงานทั้งระยะสั้น และระยะยาว วางเป้าหมายไปสู่หน่วยงานภาครัฐ เอกชน วัด โรงเรียน ชุมชน เกษตรกร ประชาชนทั่วไป และหน่วยงานต่างประเทศ จึงจะสำเร็จ ลุล่วง และบรรลุเป้าหมายเกิดประโยชน์ร่วมกันได้

การวิเคราะห์เพื่อประยุกต์ใช้ประเด็นความรู้ /ข้อเสนอแนวทางการจัดการหรือปรับเปลี่ยน

การขับเคลื่อนงานวันดินโลก ปี 2561 ได้การกำหนดวาระความสำคัญของทรัพยากรดิน ด้านการแก้ไขมลพิษทางดิน ซึ่งสอดคล้องกับสถานะสิ่งแวดล้อมโลกปัจจุบันอยู่ นี้ กรมพัฒนาที่ดินในฐานะหน่วยงานหลักพร้อมขับเคลื่อนด้วยองค์ความรู้ เทคโนโลยีฐานข้อมูลทรัพยากรดิน และนวัตกรรมต่างๆ ประสานการทำงานกับร่วมกับองค์กรทุกภาคส่วน เพื่อให้สามารถใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรได้อย่างยั่งยืน และการนำเศษวัสดุไปทำปุ๋ยหมักและการนำกลับมาใช้ใหม่ (รีไซเคิล) จะช่วยลดจำนวนขยะที่ต้องนำไปฝังกลบและช่วยลดผลกระทบของการกำจัดขยะอย่างไม่เหมาะสมได้ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยลดมลพิษทางดิน

ข้อเสนอแนวทางการจัดการ

จัดทำนโยบายแอฟลิเคชั่น

- เป็นเครื่องมือช่วยการประสานเครือข่าย ด้วย social media เพื่อการสื่อสารทำความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ทั้งการสื่อสารในองค์กรระหว่างองค์กร และสื่อสารเพื่อรายงานความก้าวหน้าและการสร้างความเข้าใจต่อสาธารณะ
- เป็นสื่อสร้างสรรค์องค์กรจิตอาสา สร้างวัฒนธรรมจิตสาธารณะมาร่วมด้วยช่วยกัน
- ช่วยกำกับ ติดตามผลดำเนินงาน ติดตามสถานการณ์กระตุ้นเตือนโดยส่งข้อความออนไลน์เตือนบอก เป็นระยะเวลา สัปดาห์ หรือเดือน

ให้ปฏิบัติตามแผนงานและรายงานความก้าวหน้าผลการปฏิบัติตามแผน พร้อมฝึกวินัยปฏิบัติให้สมาชิกองค์กร

- เป็นเครื่องมือใช้ร่วมกับโครงการรณรงค์ ต่าง ๆ การลดการใช้ กระจกพลาสติก ธนาคารชยะ รับสมุดเงินฝาก เป็นข้อมูลบัญชีสะสมเงิน หรือคะแนน เพื่อแลกเป็นรางวัล ที่ง่ายสะดวก และเป็นกำลังใจในการทำ ตามโครงการ

การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร อบรมและสาธิตปฏิบัติให้ความรู้ การใช้ สารอินทรีย์ ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร และการบริหารจัดการกลุ่ม ให้เข้มแข็ง รวมทั้งตรวจเยี่ยมและติดตามผลการดำเนินงาน

การทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำจากสารเร่ง พด.2 และ พด.7 พร้อมฝึกปฏิบัติ ทันที เมื่อหมักเสร็จแล้วให้ทิ้งไว้ 21 วัน เติร์ยมไว้เพื่อแจกจ่ายให้สมาชิก นำไปใช้ในการอบรมครั้งที่ 2 (หรือขายเป็นเงินทุนของกลุ่มในราคาถูกมาก)

การใช้ปุ๋ยพืชสด และวิธีการทำธนาคารเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด

อบรมวิธีการบริหารจัดการกลุ่มและเน้นให้เกษตรกรมีส่วนร่วม เช่น วัสดุที่ใช้หมัก ได้แก่ เศษผัก หอยเชอรี่ เป็นต้น โดยให้เกษตรกรในกลุ่ม หามาคนละ 2 กิโลกรัม เจ้าหน้าที่อาจสนับสนุนบ้างเฉพาะกลุ่มที่จัดหา มาเองไม่ได้ หลังจากอบรม 2 ครั้งแล้ว สมาชิกควรมีการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อใช้ปุ๋ยอินทรีย์น้ำ ปุ๋ยหมักชีวภาพที่ผลิตขึ้นของกลุ่ม ได้รับการขยายผล และเกิดมีเงินทุนหมุนเวียนขึ้นในกลุ่ม เช่น อาจให้ขายในกลุ่มสมาชิกราคาถูกมาก เพื่อให้กลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียนใช้ซื้อกากน้ำตาลและสมุนไพร หรือถ้า ประสงค์จะเพิ่มถึงหมักก็ให้สมาชิกกลุ่มรวบรวมจัดหาเองในครั้งต่อไป

อบรมและสาธิตการปฏิบัติเพิ่มเติม ในเรื่องการทำปุ๋ยหมัก การไถกลบ ฟางและตอซังพืช การใช้วัสดุปรับปรุงดิน การปลูกหญ้าแฝก การขยาย เชื้อจุลินทรีย์ สำหรับทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำ/สารป้องกันแมลงศัตรูพืช

สนับสนุนโครงการด้วยกิจกรรมพัฒนาที่ดินอื่น ๆ เช่น แห่ลงน้ำขนาดเล็ก สระน้ำในไร่นา โรงปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มมีกิจกรรมต่อเนื่อง และ กลุ่มมีความเข้มแข็งเป็นตัวแทนของเกษตรกรในพื้นที่

จัดทำธนาคารปุ๋ยอินทรีย์ ส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ประโยชน์จากวัสดุ เหลือใช้มาผลิตปุ๋ยหมัก โดย

การคัดเลือกกลุ่มเกษตรกร ให้คัดเลือกกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดิน เข้าไปพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ไว้และมีความเข้มแข็ง ซึ่งมีความสนใจ ที่จะดำเนินการ โดยกลุ่มเกษตรกรที่จะดำเนินการควรมีจำนวนสมาชิก จำแนกได้ดังนี้ กลุ่มขนาดใหญ่ (สมาชิกตั้งแต่ 30 – 50 คน) กลุ่มขนาดกลาง (สมาชิกตั้งแต่ 20 – 30 คน) และกลุ่มขนาดเล็ก (ควรมีสมาชิกตั้งแต่ 10 – 20 คน)

การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์จำแนกออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

ธนาคารน้ำหมักชีวภาพ

ธนาคารปุ๋ยหมัก (สูตรพระราชทาน)

ธนาคารเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด

ธนาคารน้ำหมักชีวภาพ กลุ่มเกษตรกรทุกกลุ่มต้องดำเนินการ ในเรื่องของธนาคารน้ำหมักชีวภาพเป็นหลัก โดยกลุ่มขนาดใหญ่ กลุ่มขนาดกลาง และขนาดเล็ก จะต้องผลิตน้ำหมักชีวภาพตั้งต้นประมาณ 10,000 ลิตร 7,000 ลิตร และ 5,000 ลิตรตามลำดับ ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินจะสนับสนุน

กากน้ำตาล ถังหมัก สารเร่งซูปเปอร์ พด.2 และสารเร่งซูปเปอร์พด.7 ให้ตามจำนวนเป้าหมายที่จะผลิต สำหรับเศษวัสดุให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดหา

ธนาคารปุ๋ยหมัก ควรดำเนินการในพื้นที่ที่กลุ่มเกษตรกรมีอาชีพปลูกผักหรือไม้ผล โดยกลุ่มเกษตรกรต้องดำเนินการผลิตปุ๋ยหมักสูตรพระราชทาน ซึ่งกรมฯ จะสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาเศษวัสดุและสารเร่งซูปเปอร์พด.1 ทั้งนี้กลุ่มเกษตรกรขนาดใหญ่ กลุ่มขนาดกลาง และกลุ่มขนาดเล็ก จะต้องดำเนินการผลิตปุ๋ยหมักสูตรพระราชทานตั้งต้น จำนวน 100 ตัน 70 ตัน และ 50 ตัน ตามลำดับ

ธนาคารเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ควรดำเนินการในพื้นที่ที่กลุ่มเกษตรกรมีอาชีพทำนา ทำไร่ เป็นส่วนใหญ่ โดยกรมฯ จะสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดให้กลุ่มขนาดใหญ่ กลุ่มขนาดกลาง และขนาดเล็ก ประมาณ 10 ตัน 7 ตัน และ 5 ตันตามลำดับ ซึ่งในส่วนนี้หากเกษตรกรนำไปปลูกเพื่อไถกลบแล้ว ต้องกันพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้ในการเก็บเมล็ดพันธุ์ต้นทุนคืน พร้อมดอกเปีย ซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์เช่นเดียวกัน โดยมีสัญญาการใช้คืนไม่เกิน 6 เดือน

ทั้งนี้ในการจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์นี้กลุ่มเกษตรกรอาจจะดำเนินการได้ทั้ง 3 ธนาคาร ขึ้นอยู่กับความพร้อม ความต้องการของเกษตรกรและพื้นที่เพาะปลูก แต่จะต้องจัดตั้งธนาคารน้ำหมักชีวภาพเป็นหลัก ส่วนธนาคารปุ๋ยหมักและธนาคารปุ๋ยพืชสดอาจเลือกจัดตั้งอย่างใดอย่างหนึ่ง

การบริหารงานธนาคารปุ๋ยอินทรีย์ โดยคณะกรรมการบริหารงาน กำหนดให้มีการรายงานผลการดำเนินงานให้สมาชิกทราบในที่ประชุม

ทุกเดือนและจัดทำบัญชีรับฝาก ถอน การให้กู้ยืมการสงเคราะห์คืนต้นและดอกเบี้ย ให้หมอดินและเจ้าหน้าที่ของสถานีพัฒนาที่ดินตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการทุกเดือน ประสานให้ห้องปฏิบัติการส่วนท้องถิ่น ให้การสนับสนุนการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเรื่องของตลาด เพื่อรองรับผลผลิตที่ได้

สนับสนุนให้เกษตรกรสามารถใช้ที่ดินได้อย่างเหมาะสม
ด้วยโปรแกรมหรือแอปพลิเคชัน Agri Map สามารถคัดเลือกพื้นที่ไม่เหมาะสม มาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรได้อย่างเหมาะสม โดยการนำนวัตกรรมและองค์ความรู้ของกรมพัฒนาที่ดิน ลงในพื้นที่เกษตรกร เช่น การใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ ในการวางแผนการผลิตที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่การใช้ปุ๋ยอย่างมีประสิทธิภาพ จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่เกษตรกร เป็นต้น

รณรงค์ลดขยะพลาสติก โฟม สภาพการณ์ปัจจุบัน วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนไทยทำให้ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งถุงพลาสติก และโฟม ซึ่งผลการศึกษาของกรมควบคุมมลพิษ พบว่า ช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา คือตั้งแต่ปี 2552 - 2556 ปริมาณโฟมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากวันละ 34 ล้านใบ เป็นวันละ 61 ล้านใบ หรือโดยเฉลี่ยแล้วคนไทยสร้างขยะประเภทโฟมเพิ่มขึ้นวันละ 1 ใบ พื้นที่กรุงเทพมหานคร มีขยะพลาสติก 1,920,294.1 ตัน เฉลี่ยต่อคนสร้างขยะพลาสติก 1 คน/1 กิโลกรัม/วัน การจัดการขยะไม่สมดุลกับปริมาณขยะ จะทำให้เกิดขยะล้น เป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ขอเสนอแนวทางการรณรงค์

- จัดแคมเปญ รณรงค์ไม่ใช้ถุงพลาสติก แลกอะไรได้บ้าง ไม่รับถุง = ทำบุญ 0.2 บาท เป็นคะแนน ใช้เป็นส่วนลด เป็นคูปอง เช่น ชื้อน้ำ นำแก้วน้ำมาเอง หรือภาชนะใส่อาหารมาเอง ลดราคาให้ให้ใช้ถุงผ้าทดแทน ถุงพลาสติก นำถุงผ้าติดตัวออกมาด้วยทุกครั้ง หรือนำถุงพลาสติกใช้แล้วนำกลับมาใช้ซ้ำอีกใช้วัสดุธรรมชาติแทนบรรจุภัณฑ์ใส่อาหาร เช่น ใบตอง ใบบัว ซึ่งย่อยสลายได้เร็ว นำปิ่นโตมาใส่อาหาร แก้วน้ำ การหมุนเวียนนำมาใช้ ใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Packaging) ภาชนะบรรจุอาหารจากวัสดุธรรมชาติที่ย่อยสลายได้ง่าย เช่น เห็ด ชานอ้อย ใบตอง มันสำปะหลัง

- จัดทำโครงการธนาคารขยะสร้างรายได้ สร้างชุมชนธนาคารขยะ ประกอบด้วย การคัดแยกขยะรีไซเคิล เช่น ขวดน้ำดื่มใส กระป๋อง อลูมิเนียม กระดาษขาว หนังสือนิตยสาร หนังสือพิมพ์ และรับสมุดเงินฝากทางธนาคารจะออกสมุดเงินฝาก พร้อมเงินในบัญชีให้ โดยจะมีการเทียบราคาเป็นจำนวนเงิน (บาท)/ กก. ประโยชน์ที่ได้รับจากการนำขยะไปฝาก ช่วยสร้างรายได้เสริม สร้างวินัยให้กับคนในชุมชน เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ ช่วยใหู้้จักการฝากออม

สรุป

จากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมโลกปัจจุบัน สู่การกำหนดวาระความสำคัญของทรัพยากรดินให้เป็นที่รับทราบร่วมกัน สร้างสรรค์กิจกรรมรณรงค์ กระตุ้นความตระหนักสู่ถึงผลกระทบ สร้างความเข้าใจ และเข้าถึงให้ทุกคนมีส่วนร่วม เริ่มจากตัวเรา ประชาชน เกษตรกร ชุมชน เอกชน ภาครัฐ เครือข่ายทุกภาคส่วน ผสมผสานองค์ความรู้ทางดิจิทัล (Digital

Literacy) มาช่วยสร้างสรรค์สื่อ การสื่อสารทำความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ทั้งการสื่อสารในองค์กร ระหว่างองค์กร และสื่อสารเพื่อรายงานความก้าวหน้า และการสร้างความเข้าใจต่อสาธารณะ รวมถึง การกำกับ ดูแล ประเมิน ติดตามผล แนวโน้ม ทิศทางการดำเนินงาน เชื่อมโยงถึงการประสาน ร่วมมือกัน (Collaboration) ส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรม (Innovation) ให้ขับเคลื่อน ผลักดัน แก้ไขปัญหาอุปสรรคทางดิน ส่งผลถึงความมั่นคง ปลอดภัยทางอาหาร เพื่อให้ตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 2 การขจัดความอดอยากหิวโหย หรือ Zero Hunger ให้ได้ ภายในปี 2573